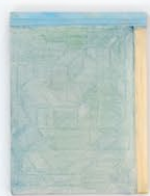

Tommi Pasanen
Kuvataiteen maisterin opinnäyte
Taideyliopiston Kuvataideakatemia
8.4.2024

Tommi Pasanen
Maisterin opinnäyte
Kuvataiteen maisterin opinnäyte
Taideyliopiston Kuvataideakatemia
8.4.2024

Tiivistelmä

Kuvataiteen maisterin opinnäytteeni koostuu taiteellisesta sekä kirjallisesta osasta. Kirjallinen osa käsittelee opinnäytteen taiteellista osaa, joka oli esillä Kuvan Kevät -lopputyönäyttelyssä 6.5.–4.6.2023 Taideyliopiston Kuvataideakatemian Kuva/Tila-galleriassa. Kirjallinen osa sisältää dokumentaation taiteellisesta osasta sekä avaa ajatuksia ja teemoja teosten taustalla.

Taiteellinen osa koostui 24 maalauksesta sekä öljymaalipalloista. Usealla eri tekniikalla toteutetut pienikokoiset maalaukset loivat yhdessä kokonaisuuden nimeltä *Maali, kaverini*. Lisäksi näyttelyssä oli esillä kirjoittamani teksti näyttelykatalogiin.

Kirjallisessa osassa käsittelem teoksia materiaalisuuden, jäljen sekä mittakaavan näkökulmista. Materiaalisuutta lähestyn omasta materiaalisuhteestani sekä uusmaterialismin näkökulmasta. Lisäksi pohdin materiaalien ajallista olemusta. Jälkeä käsittelem itsepäisenä, omana entiteettinä ja mittakaavaa puolestaan pienuudesta käsin.

Taiteellisen osan ohjaajina toimivat kuvataiteilijat Anna Tuori ja Ilari Hautamäki. Opinnäytteen tarkastajina toimivat professori emeritus Altti Kuusamo sekä filosofian tohtori, intendentti Inkamaija Iitiä.

Moi Maali,

Mitä kuuluu? Ajattelin kirjoittaa, sillä olet ollut mielessäni viime aikoina. Olen viettänyt aikaa itsekseni ja ajautunut muistelemaan menneitä. Muistatko vielä, kun tavattiin? Silloin koulussa. Höpöteltiin keskenään ja taisin vähän ihastua.

Halusin kirjoittaa sinulle, sillä suhteemme on ollut ajoittain vaikea ja tahtoisin paikata vuosien aikana syntyneitä lommoja. En ole aina osannut huomioida sinua tarpeeksi ja olet varmasti kokenut olosi toisinaan ulkopuoliseksi. Nyt olen kuitenkin tajunnut, miten läheinen ja tärkeä olet minulle. Toivoisinkin, että voisimme viettää tulevaisuudessa enemmän aikaa yhdessä.

Pitäisikö nähdä tässä lähipäivinä ja tehdä jotain mukavaa? Olisi hauska kuulla sinunkin kuulumisesi!

Terveisin,

*Tommi**

**teosteksti näyttelykatalogista*

Sisällysluettelo

Teokset	5
Aluksi	34
1. Materiaali	36
1.1. Suhteeni materiaaliin	36
1.2. Kuvan Kevään töistä ja niiden materiaaleista	37
1.3. Uusmaterialismista	39
1.4. Materiaalien ajasta	41
2. Jälki	44
2.1. Jälki ja materia	44
2.2. Ilmestyvät kuvat ja vaikutteet	50
3. Koosta, pienuudesta	51
3.1. Mikrokoossa makromaailma	51
3.2. Ihminen mittakaavana	53
Lopuksi	55
Lähteet	56
Kuvatiedot	58

Teokset

Opinnäytteen taiteellisen osan *Maali, kaverini* teokset:

1. *Palanen*. 2023. Liimapuu ja lyijykynä puuvillalle. 20 x 15cm
2. *Ote*. 2023. Öljypastelli kuuselle ja puuvillakangas. 20 x 15 cm
3. *Systeemi*. 2023. Öljy ja värikynä puuvillalle, öljy männylle. 20 x 15 cm.
4. *Lasti*. 2023. Öljy ja muste juutille, taiteilijakehys. 20 x 15 cm.
5. *Raita*. 2023. Öljy puuvillalle ja kuuselle. 20 x 15 cm.
6. *Aattio*. 2023. Lakattu ja liimattu löytöpuu. 20 x 17 cm.
7. *Seinä*. 2023. Lakattu ja liimattu löytöpuu. 19 x 15 cm.
8. *Verkko*. 2023. Lyijykynä ja värikynä puuvillalle. 20 x 15 cm.
9. *Reitti*. 2023. Öljy pellavalle. 20 x 15 cm.
10. *Polku*. 2023. Muste ja puuvilla puuvillalle. 20 x 15 cm.
11. *Uma*. 2023. Värikynä puuvillalle. 20 x 15 cm.
12. *Mossi*. 2023. Pigmentoitu gesso pellavalle. 20 x 15 cm.
13. *Juuret*. 2023. Liivate juutille. 20 x 15 cm.
14. *Vehreä*. 2023. Öljy pellavalle. 20 x 15 cm.
15. *Mätäs*. 2023. Pigmentoitu gesso juutille. 20 x 15 cm.
16. *Ahava*. 2023. Punahiili puuvillalle. 20 x 15 cm.
17. *Alava*. 2023. Öljy pellavalle. 20 x 15 cm.
18. *Lento*. 2023. Öljy puuvillalle 20 x 15 cm.
19. *Ruudut*. 2023. Mustemaalattu paperi puuvillalle. 20 x 15 cm.
20. *Pärske*. 2023. Muste puuvillalle. 20 x 15 cm.
21. *Lähdöt*. 2023. Gesso puuvillalle. 20 x 15 cm.
22. *Versoja*. 2023. Öljy pellavalle. 20 x 15 cm.
23. *Valuma*. 2023. Punahiili ja paperi puuvillalle. 20 x 15 cm.
24. *Valli*. 2023. Muste puuvillalle. 20 x 15 cm.
25. *Maalipallot*. 2023. Öljy maali. Koko vaihtelee.

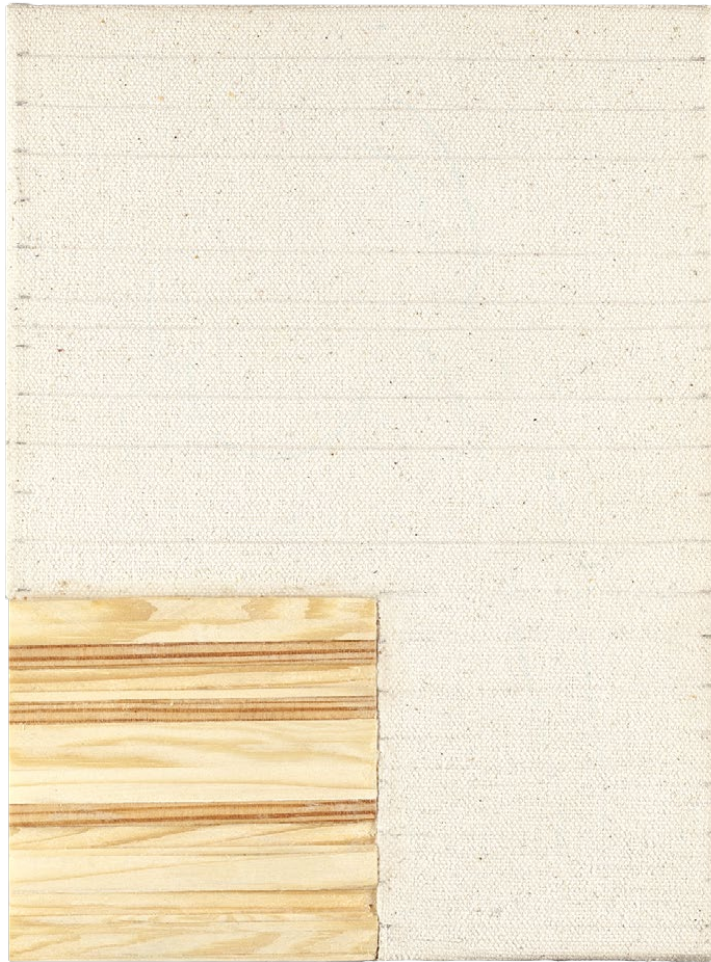
Maalausinstallaatio *Maali, kaverini* Kuvan Kevät 2023 -näyttelystä.

Maalausinstallaatio *Maali, kaverini* Kuvan Kevät 2023 -näyttelystä.

Maalausinstallaatio *Maali, kaverini* Kuvan Kevät 2023 -näyttelystä.

Palanen
2023
Liimapuu ja lyijykynä puuvillalle
20 x 15 cm

Ote
2023
Öljypastelli kuuselle ja puuvillakangas
20 x 15 cm

Systeemi
2023
Öljy ja värikynä puuvillalle, öljy männylle
20 x 15 cm

Lasti
2023
Öljy ja muste juutille,
löytöpuusta valmistettu taiteilijakehys
20 x 15 cm

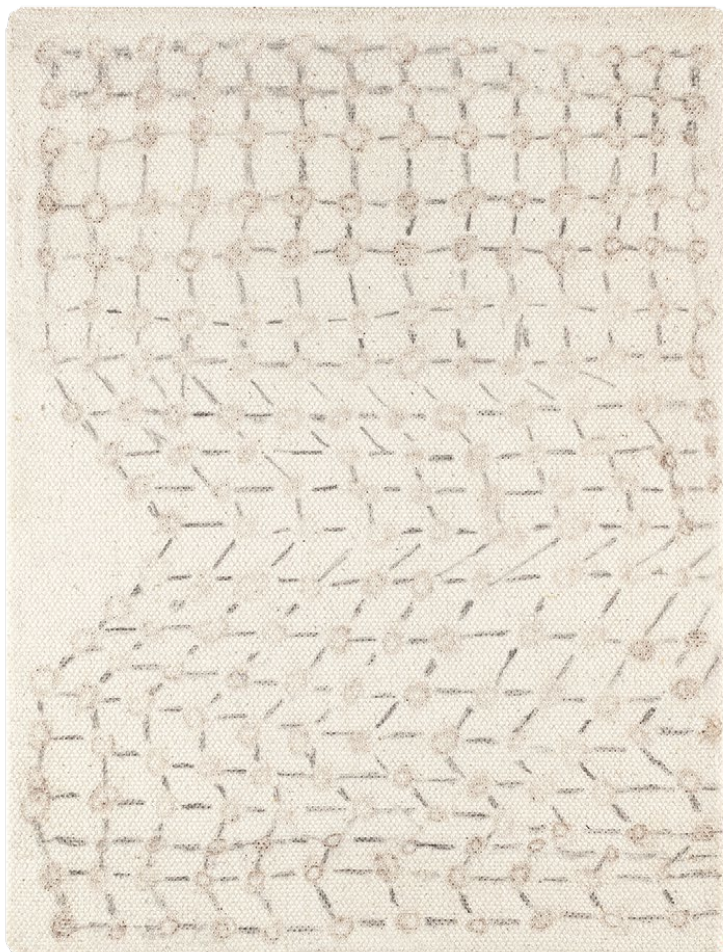
Raita
2023
Öljy puuvillalle ja kuuselle
20 x 15 cm

Aattio
2023
Lakattu ja liimattu löytöpuu
20 x 15 cm

Seinä
2023
Lakattu ja liimattu löytöpuu
19 x 15 cm

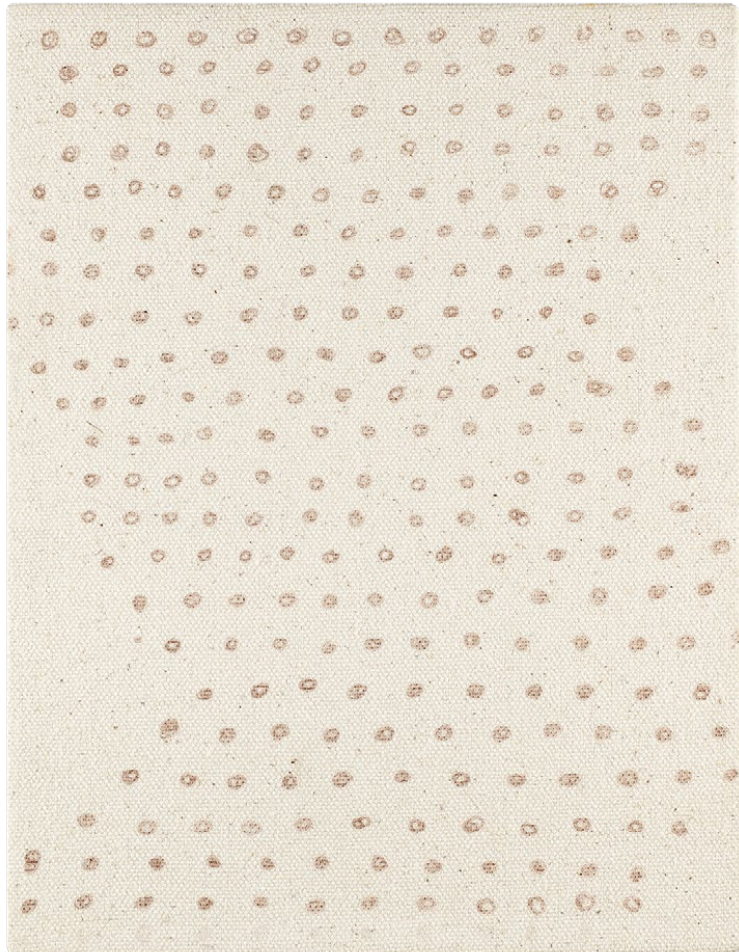
Verkko
2023
Lyijykynä ja värikynä puuvillalle
20 x 15 cm

Reitti
2023
Öljy pellavalle
20 x 15 cm

Polku
2023
Muste ja puuvilla puuvillalle
20 x 15 cm

Uma
2023
Värikynä puuvillalle
20 x 15 cm

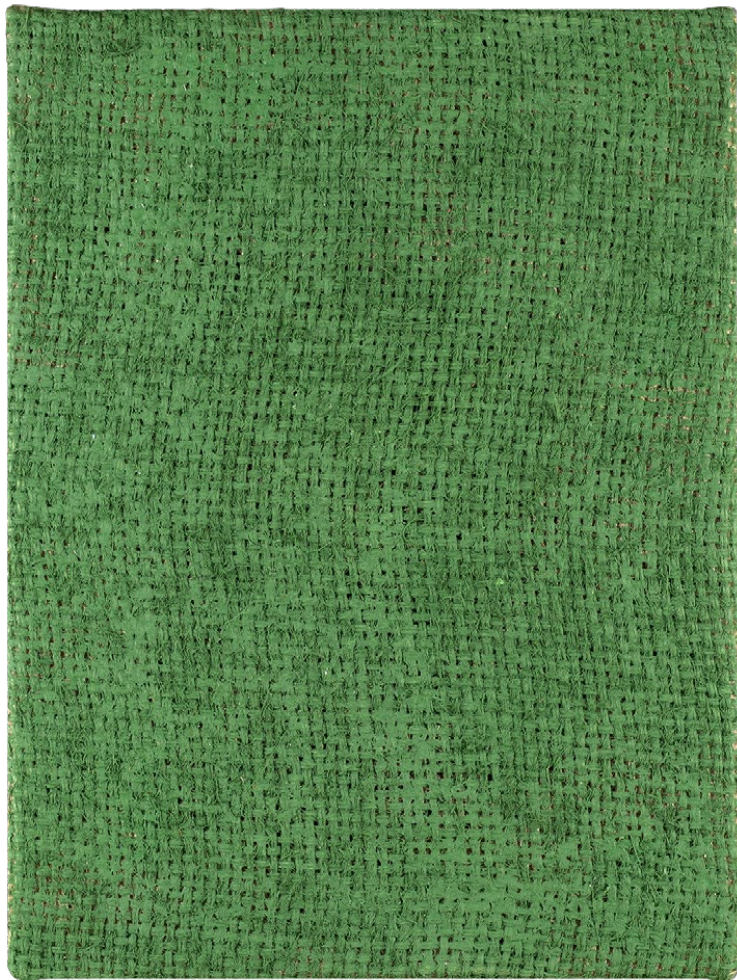
Mossi
2023
Pigmentoitu gesso pellavalle
20 x 15 cm

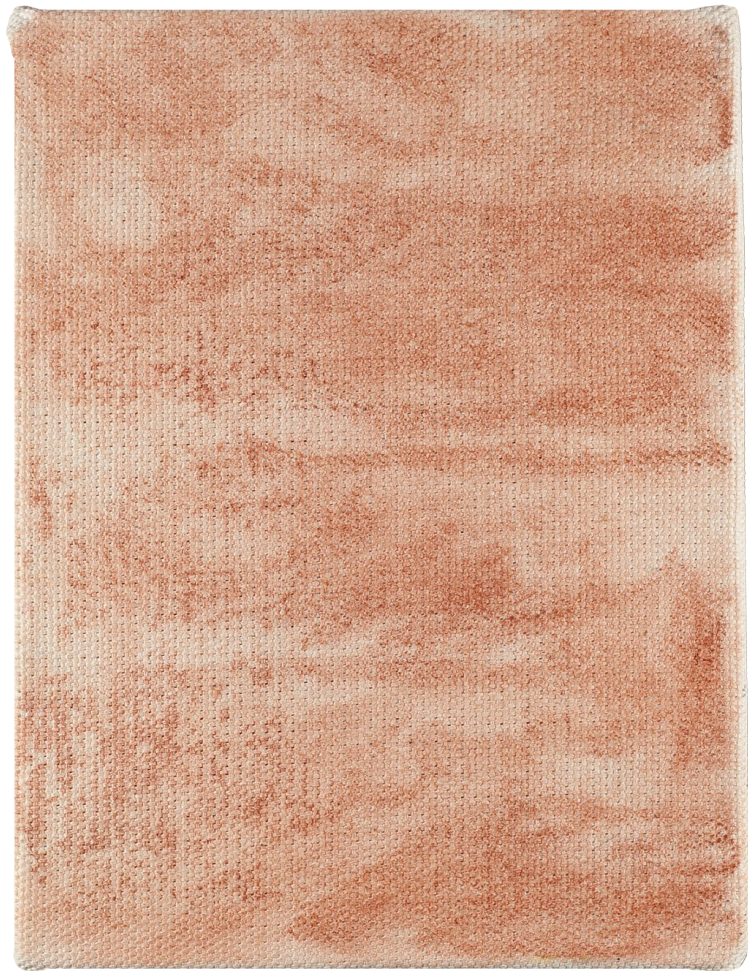
Juuret
2023
Liivate juutille
20 x 15 cm

Vehreä
2023
Öljy pellavalle
20 x 15 cm

Mätäs
2023
Pigmentoitu gesso juutille
20 x 15 cm

Ahava
2023
Punahiili puuvillalle
20 x 15 cm

Alava
2023
Öljy pellavalle
20 x 15 cm

Lento
2023
Öljy puuvillalle
20 x 15 cm

Ruudut
2023
Mustemaalattu paperi puuvillalle
20 x 15 cm

Pärske
2023
Muste puuvillalle
20 x 15 cm

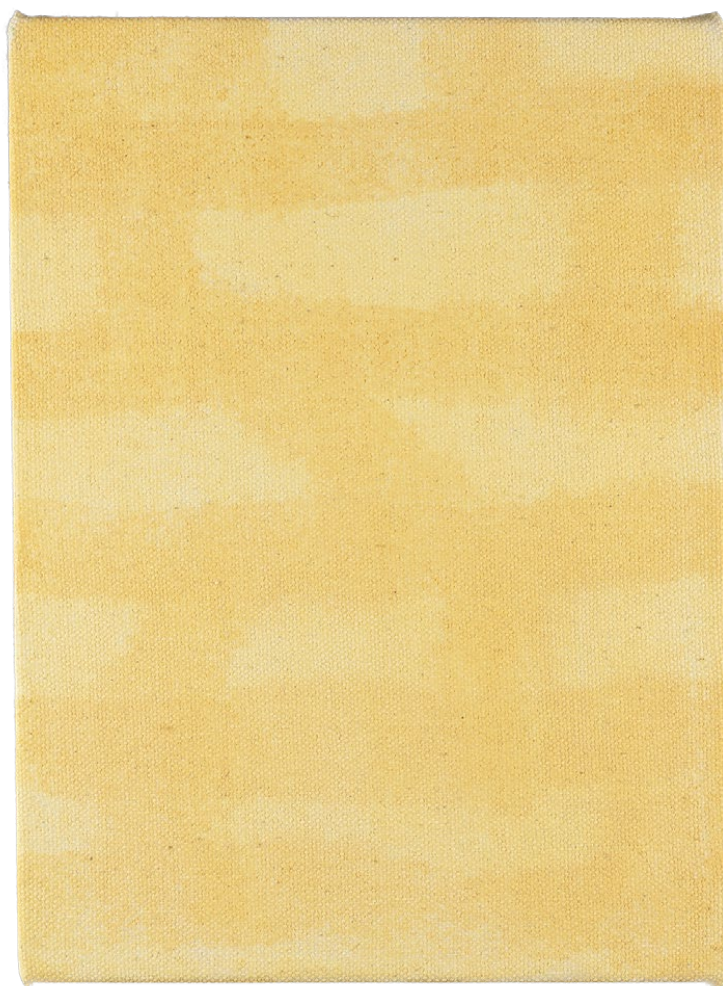
Lähdöt
2023
Gesso puuvillalle
20 x 15 cm

Versoja
2023
Öljy pellavalle
20 x 15 cm

Valuma
2023
Punahiili ja paperi puuvillalle
20 x 15 cm

Valli
2023
Muste puuvillalle
20 x 15 cm

Maalipalloja
2023
Öljymaali
Koko vaihtelee

Aluksi

Muistan yläkouluikäisenä kiinnittäneeni ensimmäisiä kertoja huomioni maaliin. Kiinnostuin tästä värikkästä materiasta ja sen kyvystä jättää jälki. Jos maalin kanssa oli tekemisissä, olivat sormet sen jälkeen likaiset ja vaikeasti puhdistettavat. Mitä siis on tämä voimakas aine ja miksi se vetää minua puoleensa?

Tässä opinnäytteen kirjallisessa osassa pyrin löytämään vastauksia siihen, miksi maalaan, mitä maalaan ja mitä maalaaminen minulle merkitsee. Pureudun näihin kysymyksiin erityisesti materiaalisuuden, jäljen ja mittakaavan näkökulmista.

Maalauksen materiaalisuus on minulle kaikkein olennaisin asia maalaustaiteessa. Materiaalit mahdollistavat maalauksen olemassaolon ja sitovat maalarin historialliseen jatkumoon. Käsittelen tekstissäni materiaalisuutta henkilökohtaisen materiaalisuhteeni pohjalta sekä uusmaterialistisesta ja ajallisesta näkökulmasta.

Kirjoitan maalista erityisesti materiaalisuuden näkökulmasta, en niinkään väristä. Väri on maalin olennainen ominaisuus, mutta tässä opinnäytteessä rajaan sen aiheiden ulkopuolelle.

Toisessa kappaleessa pohdin jälkeä. Jälki on minulle tärkeä maalauksen piirre ja lähestyn sitä omana entiteettinä. Pohdin esimerkiksi jäljen ja kuvan suhdetta.

Mitä jälki esittää? Viittaako se aina muualle vai voiko se esittää vain itseänsä? Jäljen yhteydessä sivuan myös kuva-aiheitani ja niiden lähtökohtia.

Kolmannessa kappaleessa käsittelen mittakaavaa ja lähestyn sitä erityisesti pienuuden näkökulmasta. Mitä etuja pienellä koolla voi olla? Onko suuri aina arvokkaampi? Mitä symboliikkaa eri koot kantavat mukanaan? Mittakaavakysymykset ovat tärkeitä maalausten parissa työskennellessä, sillä jokainen maalaus alkaa sen koon määrittelemisestä: minkä kokoiset kiilapuut valmistetaan vai maalataanko suoraan suureen seinään?

Näitä edellä mainittuja kysymyksiä ja teemoja käyn läpi suhteessa Kuvan Kevät-lopputyönäyttelyn teoksiini ja avaan näin laajemminkin suhdettani maalaustaiteeseen sekä sen historiaan.

1. Materiaalisuudesta

1.1. Suhteeni materiaaleihin

Näen itseni materiaalilähtöisenä maalarina. Maalaus on minulle kolmiulotteinen, materiaallinen objekti kulttuurihistoriallisine latauksineen. Suhtaudun maaliin, kankaaseen ja muihin maalauksen mahdollistaviin materiaaleihin ennen kaikkea fyysisinä, käsin kosketeltavina materiaaleina. Haluni maalata perustuu haluuni olla tekemisissä näiden materiaalien kanssa. Tahdon sahata puuta, pingottaa kangasta, lämmittää liivatetta ja työntää palettiveitsen maaliin. Tahdon tarttua pensseliin, sutia ja suihkia.

Työskentelyni pohjautuu pitkälti perinteisiin maalauksen materiaaleihin, joita ovat pigmentti, sideaine, puu, kangas ja metallit. Olen asettanut nämä maalauksen peruspalikat itselleni kehykseksi. Näitä osia pyörittelen niin kauan, kunnes ne asettuvat itselleni mieluisen objektin muotoon. Tämä materiaallinen kehikko tuo myös historiallista turvaa ja lohdullista jatkumon tuntua, sillä esimerkiksi öljymaalin perusidea pigmentistä ja öljystä sideaineena on sama kuin vuosisatoja sitten.¹⁴

Pyrin töissäni korostamaan materiaalien omia ominaisuuksia, joista minulle tärkeitä ovat muun muassa kankaiden tekstuuriset piirteet, maalimassan paksuus,

¹⁴ Encyclopaedia Britannica, 2024.

puun syyt sekä piirtimien karheudet. Näitä luonteenpiirteitä esiin houkutellen pyrin luomaan visuaalisesti kiinnostavia töitä. Ajattelen, että materiaalit paljastavat itsestään uusia ominaisuuksia, kun ne näyttäytyvät toistensa seurassa.

Haluan vielä tarkentaa materiaalin ominaisuuksilla tarkoittavani yhtä lailla tapaa, johon materiaali on pakattu. Akryylimaali voidaan pakata maalituubiin tai aerosolipulloon, jolloin sen käyttötapa vaihtelee. Haluan hyödyntää töissäni näitä säilytystapoja, jotka ovat osaltansa hyvin määritteleviä maalausprosessin kannalta.

Ajattelen valmista teosta myös materiaalisäilönä. Valmista teostahan ei pyritä enää muokkaamaan, vaan säilyttämään mahdollisimman hyvin. Näin ollen voi ajatella, että materiaali saa teoksessa pysyvän olomuodon - ainakin ihmiselon mittakaavassa.

1.2. Kuvan Kevään teoksista ja niiden materiaaleista

Kuvan Kevät -maalausinstallaationi koostui monista tekniikoista ja materiaaleista. Koin tärkeäksi käyttää useita viime vuosina oppimiani tekniikoita sekä pitääkseni taitojani yllä että muistuttaakseni itseäni kaikesta oppimastani vuosinani Kuvataideakatemiassa sekä erityisesti materiaaliopin lehtori Malla Tallgrenin

opissa. Näyttelyn teoksia tehdessäni pelkäsin ratkaisun johtavan materiaalien liialliseen runsauteen, joten pyrin pitämään kokonaisuuden kasassa yhtenäisellä sävytaletilla. Käytin töissäni öljymaalaa, öljypastelleja, puuvärikynää, sellakka-mustetta, paperikollaasia, kangaskollaasia, punahiiltä, muovigessoaa sekä liivatetta. Kankaista käytössäni olivat puuvilla, pellava ja juutti. Puut olivat enimmäkseen mäntyä sekä koivua.

Aloitin maalausten tekemisen kiilapuiden valmistamisesta, johon liittyy aina tärkeä päätös: miten paksut puut sahaan. Ajattelen maalausten vaihtelevien syvyysmittojen korostavan niiden yksilöllisiä piirteitä ja esineenomaista luonnetta. Sivusta otetusta installaatiokuvasta tarkkasilmäiset voivat havaita maalausten korkeuserot (s.8).

Maalaamisen lisäksi työstinkin erityisesti puuta teoksia varten. Kiilapuiden lisäksi valmistin puusta myös maalausohjia. Leikittelin puulla ja kankaalla valmistaen niistä yhdistelmäohjia, kuten teoksissa *Palanen* (s.9) ja *Ote* (s.10). Teoksessa *Systeemi* (s.11) hämärsin kehyksen ja maalauksen rajaa asettamalla kehyspuut vain kahdelle sivulle ja jatkaen maalausta kehyspuiden päälle. Tein puusta myös perinteiset, maalauksen ympäröivät kehykset teokseen *Lasti* (s.12). Teoksessa *Raita* (s.13) kehyspuut ovat puolestaan kuin koottuina maalauksen päälle.

Teoskokonaisuudessa oli esillä myös maalauksia, joita en varsinaisesti maalannut vaan pikemminkin kasasin tai rakensin. Esimerkiksi Aattio (s.14) ja Seinä (s.15) koostuvat vanhoista, löydetyistä punamullalla maalatuista seinälaudoista, jotka ensin sahasin osiin ja sen jälkeen liimasin kasaan. Teoksilla halusin kunnioittaa vanhaa maalia antamalla sille uuden muodon.

Maalin muovailtavuutta hyödynsin erityisesti *Maalipalloissa*. (s.33) Tein pallot kuivattamalla sekoittamani öljymaalisävyt ja kun maali oli tarpeeksi kuivaa koskettavaksi, pyörittelin siitä kämmenelläni palloja. Halusin *Maalipallojen* esittämisellä alleviivata maalin materiaalista luonnetta.

1.3. Uusmaterialismista

Uusmaterialismi on viime vuosien kuluessa kehkeytynyt suosituksi nykytaiteen teoriaksi. Uusmaterialismilla tarkoitetaan joukkoa filosofian ja taiteellisen tutkimuksen suuntauksia, joita yhdistää käsitys materiasta toimijana.¹⁵ Ympäristön ja ihmisen välisen suhteen tarkastelu on ymmärrettävää ja ajankohtaista ekologisen kriisin aikakaudella. Materiaaleihin ei suhtauduta enää loputtomina resursseina vaan esimerkiksi taidehistorioitsija Katve-Kaisa Kontturin mukaan

15 Kallio, 2020.

taide tapahtuu pikemminkin taiteilijan tietoisesta työskentelystä ja teosmateriaalin yhteistyönä.¹⁶

Pidän uusmaterialismissa ajatuksesta ilmiöiden kompleksisesta ilmaantumisesta eli yhteismuotoutumisesta. Kaikki osatekijät vaikuttavat toisiinsa eikä ulkopuolisen positioita voida saavuttaa.¹⁷ Tämä on mielestäni tervetullutta ajattelua erityisesti kuvataiteiden puolella, sillä kokemukseni mukaan ajatukset taitelijasta poikkeusyksilönä ja nerona ovat osoittautuneet yllättävän sitkeiksi myyteiksi.

Vaikka uusmaterialismin yhteydessä on puhuttu paljon ei-inhimillisestä näkökulmasta ja materiaalien omista toimijuuksista¹⁸ on mielestäni kuitenkin kiistatonta, että maalauksen viime kädessä mahdollistava voima on ihminen. Maalaustaiteen kentällä materiaalit tulevat kosketuksiin toistensa kanssa ihmisen välityksellä. Pigmentti sekoitetaan öljyyn ja synnytetään maali. Maalilla kosketetaan kangasta ja tehdään maalaus. Maalaukset tuodaan yhteen ja luodaan näyttely. Ihminen toimii välittäjänä materiaalien maailmassa. Ajattelen omaa työskentelyäni tällaisen kosketuksen kautta.

16 Kontturi, 2012.

17 Keskikallio ym. 2021.

18 Oulanne, 2018.

1.4. Materiaalien ajasta

Maalauksen materiaalit nivoutuvat mielessäni myös aikakäsitykseen. Koen maalauksen pitkän historian arvokkaana asiana ja näen itseni, sekä muut aikamme maalarit mukaan lukien, pitkän vuosituhansien pituisen ketjun kärkenä. Ajan kuluessa sulaudumme osaksi ketjua uusien sukupolvien tarttuessa siveltimiin. Tämä aikakäsitys luo tunteen siitä, että olen osa jotain itseäni suurempaa ja se tuo merkityksellisyyden tunnetta tähän toisinaan yksinäiseen ammattiin.

Taidehistorioitsija, professori Riikka Stewen kirjoittaa kauniisti tästä jatkumosta lainaten taidehistorioitsija Daniel Arassen ajatuksia: "taiteilijoiden keskinäinen dialogi ei tunnusta yhteen suuntaan liikkuvaa aikaa vaan on olennaisesti moniaikaista, anakronista ja perustuu kokemukseen yhteisesti jaetusta materiaalin-tunnusta, kysymyksestä tai teemasta: nykyhetken taiteilija voi löytää hengenheimolaisensa historiasta".¹⁹

Koen erityisesti materiaalisuuden liittävän minut sukupolvien jatkumoon. Jo maalaus pohjien valmistaminen perinteisillä menetelmillä tuo minulle merkityksellisyyden tuntua ja vaikka öljypohjusteen sijaan käyttäisinkin välillä muovigessoja, on kiilapuihin pingotetun maalaus pohjan perusidea kuitenkin läsnä. Keramiikkataiteilija Miia Kallio kirjoittaa tästä osuvasti: "Vaikka taitelija ei käyttäisi ilmaisussaan perinteisiä materiaaleja tai tekniikoita, niin silti ne ovat

¹⁹ Stewen, 2023.

lähtökohtina läsnä – hylättyinä tai hyödynnettyinä.”²⁰ Myös taiteen esittämispai-
kat luovat osansa tähän ajan tuntuun. Esimerkiksi viime vierailullani Ateneumissa
sain kylmiä väreitä miettiessäni kuinka vanhoja näyttelysalien lankkulattiat ovat ja
milloin niihin käytetyt puut ovat alkaneet kasvaa!

Myös monet taiteilijat käsittelevät ajallisuuden teemaa töissään. Esimerkiksi Marja
Kanervo on kaivanut esiin näyttelytilan seinien vanhoja maalipintoja luodakseen
sanoja. Anu Tuominen puolestaan kommentoi ajan kulumista töillään, joissa hän
maalaamalla korostaa vanhan posliiniastiaston halkeamia. Mielestäni *Aattiossa*
(s.14) ja *Seinässä* (s.15), vanhoista seinälankuista koostetuista töissä, on samaa
kommentaaria ajan kulumisen kauneudesta. Minulle kaunista on kauhtunut
kalkkimaali, patinoitunut pinta sekä ruostunut metalli.

20 Kallio, 2020.

Kuva Marja Kanervon näyttelystä *Luvassa Lämpenevää*
Joensuun Taidemuseosta vuodelta 2010.

2. Jälki

2.1. Jälki ja materia

Missä materiaalisuus sitten maalaustaiteessa konkretisoituu, tulee olevaksi? Mielestäni kyse on jäljestä. Tarkoitan jälkeä hyvin käytännöllisessä mielessä: lyijykynän jälkeä paperilla, öljymaalin jälkeä kankaalla, hiomisen jälkeä puupinnalla, eli kahden toisiaan koskettavan materiaalin synnyttämää jälkeä. Arjessa tällaisia kiehtovia jäljen aiheuttavia tapahtumia ovat esimerkiksi lumenluonti, nurmikoneleikkuu, tiskaaminen, imurointi sekä huuruiseen peiliin piirtäminen. Viehättäviä jälkiä puolestaan ovat polut, raaputukset, tietyömerkinnät ja kaikki kulumat vanhojen rakennusten maalikerroksissa.

Esimerkki minua kiehtovasta jäljestä.
Kuva seinästä Helsingin Punavuoressa.

Koen, että kaikki nämä nähdyt ja koetut jäljet tulevat näkyville osana maalaus-taiteellista ilmaisuani. Jälki on paikka, jossa ihminen ja materiaali kohtaavat. Ajattelen tämän kohtaamisen paljastavat uusia puolia molemmista, sillä on usein vaikea sanoa, mikä jäljessä on ihmisen ja mikä materiaalin ominaislaatuisuutta.

Peruskoulussa olin haltioitunut huopakärkisistä tusseista. Mielestäni oli kiehtovaa, miten tussin jälki imeytyi ja sulautui paperiin. Lyijykynän jälki puolestaan tuntui jäävän paperin pinnalle. Tämä värin imeytyminen oli minulle tärkeä kokemus ja minusta on nykyisinkin nautinnollista kirjoittaa permanenttitussilla ja kokea jäljen imeytyminen alustaan kuin itsevarmana siitä, miten ”minua ei voi poistaa, olen tullut tähän jäädäkseni”.

Vaikka jälki itsessään voi olla hyvin itsevarmaa ja vastustaa poistamista, jäljen luonne voi kuitenkin olla hauras ja epäröivä. Maalausjäljelläni onkin pyrkimys humaaniin ilmaisuun ja se on usein herkkää ja hapuilevaa. Ajattelen tämän korostavan inhimillisen kosketuksen läsnäoloa sekä epävarmuuden teemoja. Tähän liittyen mieleeni on jäänyt maalaustaiteen professorimme Kari Vehosalon muotoilu kerran seminaarissamme siitä, miten ”kaikki ihmiset ovat inhimillisyyden kokemusasiantuntijoita”.¹⁴ Mielestäni tämä oli hauska tapa ilmaista kaikkien ihmisten mandaatti elämäkokemustensa jakamiseen sekä niiden arvostamiseen.

¹⁴ Vehosalo, 2022.

Jäljen jättämisessä minua vetää puoleensa myös välitön toiminnan seurauksen näkeminen. On hauskaa tarkkailla nurmikkoa leikatessa, miten juuri edessä siintänyt villi ruohikko muuttuu hetkessä sileäksi nurmimatoksi tai nähdä miten nopeasti jälki piirtyy esiin öljypastellia kankaalla kuljettaessa. Jäljen jättäminen on minulle vahvasti kokemuksellinen asia ja pelkkä teon ajattelemisen tuottaa minulle mielihyvää.

Jäljen voi jättää myös poistamalla. Jäljen jättäminen perustuu usein myös kumittamiseen, pyyhkimiseen tai peittämiseen, vaihteluun negatiivisen ja positiivisen tilan välillä. Esimerkiksi lumenluonti tai tärpätillä maalin kankaalta pois pyyhkiminen on tällaista poistamista.

2.2. Jälki vai kuva?

Taidehistorioitsija David Rosand pohtii teoksessa *The Meaning of the Mark: Leonardo and Titian* jäljen merkitystä maalaustaiteessa. Hänen mukaansa maalausten katsomisen konventio perustuu leikkiin, jossa keskitämme huomiomme kuvan luomaan illuusion emmekä katso maalauksen todellista pintaa. Mitä enemmän katsomme kuvaa, sitä vähemmän katsomme maalia ja kangasta. Rosand kutsuu tätä maalauksen suureksi paradoksiksi. Jälki tai merkki kuvapinnalla on totuttu pyhittämään kuvalliselle oletukselle, esittävyydelle.¹⁴

Mielestäni on kuitenkin tärkeää huomioida jäljen oma entiteetti, sillä oikeastaan maalausta katsoessamme katsomme yleensä pigmenttiä, sideainetta ja kangasta. Jos keskitymme vain kuvaan, ohitamme sen itsenäisen, materiaalisen ja muualle viittaavasta esittävydestä välittämättömän tapansa olla. Kun mitään erillistä, muualle viittaavaa kuvaa ei ole, on silloin jälki kuva itsessään ja itsestään.¹⁵

Oma tekemiseni sijaitseekin jossain esittävän ja ei-esittävän välissä. Olen kiinnostunut tästä rajasta, jolloin maalaus alkaa viittaamaan itsensä ulkopuolelle, mutta on myös vain jälkensä ”omakuva”. Pidän maalauksesta, josta esittävyys on löydettävissä, mutta se on niin heikkoa, että teoksen sisäinen logiikka ja jäljen voima kannattelevat sitä.

¹⁴ Rosand, 1988.

¹⁵ Rosand, 1988.

Esittävyys tuntuukin usein oikeuttavan kuvan olemassaolon. Kuva-aiheen tunnistaminen tuntuu turvalliselta siinä missä tunnistamaton kuva voi tuntua epävarmalta ja vaaralliselta. Kuvan Kevät -töitä tehdessäni lähdin maalaamaan aina jälki edellä, mutta päädyin usein tilanteeseen, jossa huomasin esittävän kuvan ilmestyvän. Esittävyyttä on vaikea päästä pakoon.

Suurimman osan maalauksistani nimesin tämän ennalta suunnittelemtoman esittävyyden pohjalta. Näin toimin esimerkiksi *Verkon* (s.16), *Reitin* (s.17) ja *Polun* (s.18) kohdalla. Yritin teoksia nimetessä kiinnittää huomiota sanan visuaalisuuteen ja luoda sopivia kuva-sanapareja. Jos esittävyyteen ei ollut viitteitä, keksin teoksille omat nimet kuten *Aattio* (s.14), *Uma* (s.19) ja *Mossi* (s.20).

Suhtaudun myös materiaaleihin valmiina "kuvina." Maalaus kangas, yleensä puuvilla tai pellava, on jo valmiiksi kudottu tietyllä tapaa ja tämä kuvio vaikuttaa paljon siihen, miltä lopullinen teos tulee näyttämään. Esimerkiksi *Juuret* (s.21) koostuu ainoastaan esiliimatusta juuttikankaasta. Nimensä teos sai sen reunoille jääneiden pitkien langanpätkien juurimaisuuden mukaan. Nimi viittaa maalauksen alkutilanteeseen, hetkeen ennen maalia, kun maalaus pohja on *juurtunut* osaksi maalauksen traditioita olematta vielä kuitenkaan valmis maalaus.

Juuret-teoksen tehtävä installaatiossa oli myös korostaa maalaus pohjan objektiluonnetta ja vahvaa omaa olemusta jo ennen maalin astumista mukaan. Tämä, sekä pelkästä pohjamaalista koostuvat teokset kuten *Vehreä* (s.22) ja *Mätäs* (s.23), onnistuivat maalauksen professorimme Tarja Pitkänen-Walterin mukaan näyttämään, miten vähäleisyys voi vertailukohdasta riippuen vaikuttaa runsaalta.¹⁶ Jos esimerkiksi muutamaa viivaa maalaus pohjalla vertaa koskemattomaan, tyhjään pohjaan, on se yllättävän vahva ja latautunut objekti. Mielestäni tämä on todiste jäljen voimasta. Myös Rosand kirjoittaa, miten yksittäinen viiva kykenee energisoimaan pinnan ja tuottamaan merkityksen. Hänen mukaansa viivan piirtäminen on perustavanlaatuinen kuvallinen teko, kuvan lähtökohta.¹⁷

¹⁶ Pitkänen-Walter, 2023.

¹⁷ Rosand, 1988.

2.3. Ilmestyvät kuvat ja vaikutteet

Poikkeuksena kuva-aiheisiin liittyen täytyy kuitenkin mainita, miten toisinaan mieleeni ilmestyy kuvia tai kuvioita. Ne eivät ole esittäviä kuvia vaan enemminkin abstrakteja sommitelmia. Sommitelmia ilmaantuu mieleeni esimerkiksi kävelyllä tai ruokakaupassa. Koitan painaa kuvan muistiini ja jälkikäteen maalaan tai piirrän nämä sommitelmat. Toisinaan niistä tulee onnistuneita teoksia, mutta aina ne eivät näytä yhtä hyvältä kuin ne mielessäni olivat.

Ajattelen itseäni tässä yhteydessä tietynlaisena maalausmyllynä tai maalaus-koneena: näen jokapäiväisessä elämässäni ympärilläni kaikkea visuaalisesti mielenkiintoista, jonka jälkeen automaattisesti, tiedostaen ja tiedostamatta, suodatan ja yhdistelen mielessäni kaikesta näkemästäni kuvioita. Haluan tosin mainita, että vaikka kuvat toisinaan ilmestyvätkin kuin itsestään, on niiden valmiiksi maalaaminen usein pitkä, työläs ja hankala prosessi.

Vihä maalaukseen saan toki myös muiden taiteilijoiden töistä. Esimerkiksi Lee Ufan ja Robert Ryman ovat sellaisia, joiden luottoa jäljen voimaan ihailen. Kim Somervuori ja Forrest Bess puolestaan operoivat mielenkiintoisella tavalla esittävän ja ei-esittävän rajalla. Mirco Marchelli ja Yoella Razili taas ovat esikuviani materiaalien monipuolisessa käytössä ja maalauksen rakentamisessa ei-konventionaalisin keinoin.

3. Koosta, pienuudesta

3.1. Mikrokoossa makromaailma

Kaikki Kuvan Kevät -näyttelyn teokseni olivat kooltaan pieniä. Kuten mainittua, ajattelen maalausta ennen kaikkea fyysisenä objektina ja minulle teosten pienikokoisuus korostaa niiden esineenomaista luonnetta. Tämä kokoluokka antaa tietyn autonomian tunteen: pystyn käsittelemään teoksia työhuonellani yksin, sekä tarvittaessa kuljettamaan teoksia itsenäisesti, vaikka repussani polkupyörällä. Pidän myös maalauksen liikkuvasta luonteesta - maalaus on matkustava esine.

Pienestä koosta puhuttaessa haluan huomauttaa, etten ole kiinnostunut varsinaisista miniatyyreistä. Miniatyyrin voi määritellä eri tavoin, mutta tarkoitan tässä miniatyyriä pienennöksenä, jonkin suuremman pienoismallina. Omat maalaukseni ovat pienikokoisia, eivät alaspäin skaalattuja tai kutistettuja. Tarkoitukseni ei ole tehdä mahdollisimman pientä maalausta vaan kokeilla, mikä kokoluokka on itselleni riittävä. Kuten antropologi ja taidehistorioitsija John Mack kirjoittaa kirjassaan *the art of small things*: "mittakaavan pieneneminen ei tarkoita merkittävyyden vähenemistä", ja jatkaa: "Pienennetty versio voidaan nähdä myös olennaiseen tiivistämisenä. -- Pelkistäminen voi puhdistaa ja vahvistaa. Liiallisuudet poistuvat ja autenttinen ydin jää. Vähemmän on enemmän." ¹⁴

¹⁴ Mack, 2007. "Furthermore the reduction in scale is not necessarily a reduction in significance."

Sellainen visuaalisuus, mikä minua tällä hetkellä kiinnostaa, tulee esiin pienessä mittakaavassa.

Minulle on opintojen aikana usein suositeltu isompia maalauspohjia. Oletan tämän johtuvan osittain siitä, että isompi otetaan helpommin tosissaan. Suuri koko tuo mukanaan arvovaltaa ja painoarvoa. Haluan kuitenkin uskoa, että koko ei takaa maalauksen onnistuneisuutta eikä välttämättä tuo mitään lisää teokseen. On mahdollista, että käy myös päinvastoin. Iso voi olla hankalasti hallittavaa, resursseja kuluttavaa, kallista ja kömpelöä.

Pieni koko myös mahdollistaa kankaalle ominaisen kudontarytmin tarkastelun. Suuremassa maalauksessa kangas häipyä ja sulautuu kuvaan, kun taas pienemmässä maalauksessa kankaan oma tekstuuri ja kuvio korostuu. Tämä toki edellyttää ohutta maalikerrosta.

Lisäksi pieni koko antaa enemmän mahdollisuuksia töiden ripustukseen, sillä teosten pinta-alan ollessa pieni, on ripustuspinta-alaa enemmän. Hyödynsin tätä seikkaa maalausten esillepanossa. Halusin luoda kokonaisuuden pienistä maalauksista näyttäen, että jokaisella pienellä osalla on merkitystä. Ripustukseen

– “A boiled down version, however, can in some conceptions – be seen as a reduction to essence”
– – “Reduction can be purification and it can be intensification. The ephemeral is departed: the true, powerful center remains. Less is more.”

päytyikin useampi teos, joita en olisi ripustanut esille yksittäisinä maalauksina. Osa teoksistani oli käytännössä keskeneräisiä, mutta omalla tavallaan riittäviä ja tärkeitä osia juuri tähän installaatioon. Ajattelen, että näin myös maalaukset, kuten aiemmin kirjoitin materiaalien kohdalla, paljastavat itsestään uusia ominaisuuksia näyttäytyessään toistensa seurassa.

3.2. Ihminen mittakaavana

Mikä sitten on pientä ja mikä isoa? Lähtökohtaisesti ihmisen käsitys mittakaavasta palautuu ihmisen omaan kokoon: pieni on ihmistä pienempää ja suuri ihmistä suurempaa. Tämän näkee myös siitä, minkä kokoisia maalauksia olemme tottuneet pitämään isoina ja minkä kokoisia pieninä.

John Mack kirjoittaa, miten "Esineiden suuruuden tai pienuuden tuntu on suhteessa kokemukseemme omasta kehostamme, joka toimii kultaisena ohjenuorana mittakaavasta." viitaten kehonosiin pohjautuviin mittayksiköihin kuten "jalka" ja "kyynärä".¹⁵ Tapa on hyvin universaali, kuten tutkija Roope O. Kaarosen tutkimus "*Body-based units of measure in cultural evolution*" ilmentää. Tutkimuksessa tunnistettiin 186:sta eri kulttuurista kehoon pohjautuvia mittayksiköitä. Ihmisellä on

¹⁵ Mack, 2007. "The sense of the smallness or bigness of things is related to our own sense of the body as the gold standard in the realm of measurement."

siis tapana antropomorfioida mittakaavoja eli suhteuttaa mittakaavat itseensä.¹⁶

Maalausten kohdalla isoista töistä puhutaan usein kehollisena kokemuksena, mutta myös pienessä koossa on oma kehollisuutensa. Pieni maalaus vaatii tarkastelua läheltä ja näin ollen kutsuu katsojan luokseen. Koen, että tämä läheltä tarkastelu mahdollistaa helpommin huomion keskittämisen, joka itselläni isompien maalausten kohdalla on joskus vaikeaa. Mitä pienempi teos ja teoksen jälki on, sitä tarkemmin sitä pitää katsoa. Ja mitä tarkemmin katsoo, sitä todennäköisempää on päästä teoksen sisään.

¹⁶ Kaaronen, 2023.

Lopuksi

Kuvataideakatemiassa viettämäni vuodet ovat muovanneet taiteen tekemistäni perustavalla tavalla. Opinnäytteessä käsitellyjä teemoja yhdistää näiden vuosien aikana tapahtunut herkistyminen maalauksen materiaalisuudelle ja sen toisinaan vaivihkaisille ilmenemismuodoille.

Tämä taiteellisen työskentelyn parissa herännyt kiinnostus ja herkkyys on tarjonnut väylän käsitellä useita kysymyksiä, kuten oman olemisen suhdetta ympäristööni: kuinka kuljen siinä ja kuinka se kykenee kulkemaan lävitseni.

Opintovuosien aikana olen löytänyt tekemiseen hyvässä mielessä totisemman suhteen ja pidän taiteen tekemistä nykyisin myös yhteiskunnallisesti merkittävänä asiana. Koen löytäneeni kotikentän maalauksen materiaaleista ja aion jatkaa materiaaleihin tutustumista valmistumiseni jälkeen.

Olenkin erittäin kiitollinen kaikille Kuvataideakatemian opettajille, henkilökunnalle sekä tietysti kallisarvoisille opiskelutovereille kaikesta oppimastani.

Lähteet

Encyclopaedia Britannica. 2023. *Oil painting*. Internet-artikkeli.

<https://www.britannica.com/art/oil-painting>. Viitattu 1.3.2024

Kaaronen, Roope Oskari. 2023. *Kehonmittoihin perustuvat mittayksiköt ovat yllättävän monipuolisia ja tarkoituksenmukaisia*. Helsingin yliopiston verkkosivut.

<https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/kulttuuri/kehonmittoihin-perustuvat-mittayksikot-ovat-yllattavan-monipuolisia-ja-tarkoituksenmukaisia>. Viitattu 28.2.2024

Kallio, Miia. 2020. *Mikä uusmaterialismi?* Internet-artikkeli 4.8.2020.

<https://www.ornamo.fi/artikkeli/mika-uusmaterialismi/> Viitattu 13.2.2024.

Keskikallio, Heli, Taru Koski, Soile Voima ja Katve-Kaisa Kontturi. *Jakso 2:*

Taiteellinen tutkimus ja tutkimuksellinen taide, vieraana Katve-Kaisa Kontturi. Other-Wise – Muun viisautta. Heinäkuu, 2021. Podcast-sarja. Viitattu 15.2.2024

Kontturi, Katve-Kaisa. 2012. *Uusmaterialistista nykytaiteen tutkimusta*. Tahiti 12:2.

<https://tahiti.journal.fi/article/view/85438/44388>. Viitattu 5.3.2024

Mack, John. 2007. *the art of small things*. Harvard University Press.

Oulanne, Laura-Amalia. 2018. *Eloisaa materiaa: Ei-inhimilliset ja poliittiset affektit Jane Bennettin ajattelussa*. Niin & näin: filosofinen aikakauslehti. 25:4, 49-51.

Pitkänen-Walter, Tarja. Seminaari, Kuvataideakatemia. Kevät 2023.

Rosand, David. 1988. *The Meaning of the Mark: Leonardo and Titian*. Lawrence KA: Spencer Museum of Art, University of Kansas.

Stewen, Riikka. 2023. *Suomalaista mielenmaisemaa luomassa*. Internet-artikkeli 13.11.2023. <https://www.uniarts.fi/artikkelit/puheenvuorot/kuvataideakatemia-ai-koja/>. Viitattu 11.1.2024.

Vehosalo, Kari. Seminaari, Kuvataideakatemia. Syksy 2022.

Kuvatiedot

Kansi- ja installaatiokuvat: Toivo Heinimäki

Yksittäiskuvat teoksista ja esimerkkikuva jäljestä: Tommi Pasanen

Marja Kanervon installaatiokuva: Marja Kanervo

